

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมในโลกศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยี มีความเจริญรวดเร็วและแผ่กระจายไปทุกแห่งอย่างรวดเร็วไม่มีขอบเขตจำกัด ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคมโลก สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีความอ่อนแอและขาดความเป็นตัวของตัวเอง เกิดการแข่งขัน เอาจริงเอาจัง โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากการไม่สมดุลแห่งการเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวชี้้นำความคิดในการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานาน จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาไทยได้หายไปจากสังคมไทยเกือบหมดสิ้น (สุวรรณนท์ สันติเดชา. 2547 : 1) การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน โดยการจัดการศึกษาที่ดีต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและความต้องการของบุคคลในสังคมและประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีหลักการสำคัญและมีแนวคิดใหม่คือ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยพร้อม ๆ ไปกับความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง แนวคิดใหม่ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาอย่างใหญ่หลวง ได้แก่ การกำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การระดมทรัพยากรส่วนต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนการให้บุคคลและองค์กรต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 9 มาตรา 12 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ได้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน (ณัฐพงศ์ ฉลาดเยี่ยม. 2553 : 47-48)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลักสูตรที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากหลักสูตรมีลักษณะเป็น

กรอบกว้าง ๆ มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปจัดทำ เป็นหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ โดย สถานศึกษาสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ กระบวนการต่างๆเหล่านี้ ล้วนเอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาการเรียนรู้ของสถานศึกษากับชุมชนในท้องถิ่นให้สามารถนำระบบการวิจัยมาใช้ในการ พัฒนาทั้งด้านสร้างความรู้ การให้ความรู้ การจัดการความรู้ การใช้ความรู้ที่สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและฐานรากของชุมชนท้องถิ่น (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 5, อุคมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์. 2545 : 31)

การพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษาเป็นภารกิจหนึ่งของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินการ ตามกรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 27 โดยมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นตอนพื้นฐานเป็นผู้กำหนดหลักสูตร แกนกลางขั้น ที่มีสาระการเรียนรู้ และหลักมาตรฐานเป็นข้อกำหนดและเป็นแนวทางให้ สถานศึกษา จัดทำสาระหรือรายละเอียดของหลักสูตรเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดี ของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อที่เหมาะสมกับผู้เรียน และ สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น ได้แก่สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ สถานศึกษาต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตรขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัด ประสบการณ์เรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยพิจารณาความเหมาะสมของสาระหลักสูตรที่ผสมผสาน ระหว่างสาระการเรียนรู้หลักมาตรฐานที่กำหนด สภาพท้องถิ่น ตลอดจนคาบเวลาและ เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่เน้นทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ยุทธนา ปฐมวรชาติ. 2545 : 11- 12, ณัฐพงศ์ ฉลาดเยี่ยม. 2553 : 47-48)

ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญส่วนหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้กับเด็กและเยาวชน ในชาติได้เรียนรู้ถึงความยิ่งใหญ่ และควรค่าแห่งความภาคภูมิใจเป็นฐานของวิถีคิด และจุด รวมของจิตสำนึกในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ จึงจำเป็นต้อง นำเข้าสู่ระบบการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูสืบสานอย่างต่อเนื่อง จากการทบทวน บทเรียนของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาได้ข้อสรุปว่า การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่สอดคล้อง กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเท่าที่ควร ทำให้เกิดปัญหาและภาวะวิกฤตนานาประการ การ พัฒนาคนหรือการศึกษาโดยรวม ก็เป็นไปตามแนวทางของตะวันตกเป็นสำคัญ สภาพสังคม ไทยในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอและขาดความเป็นตัวของตัวเอง เกิดการแข่งขัน

เอารัดเอาเปรียบ โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดจากการไม่สมดุลแห่งการเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทยกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวชี้นำความคิดในการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลายาวนาน จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาไทยได้หายไปจากสังคมไทยเกือบหมดสิ้น (สุวรรณันท์ สันติเดชา. 2547 : 1, คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2551 : ฉ) ฉะนั้น เพื่อให้การพัฒนาคนต่อแต่นี้ได้รับการแก้ไขให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทย การนำเอาภูมิปัญญาที่สั่งสมไว้ในบ้านเมืองมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญส่วนหนึ่ง มาใช้ในการพัฒนาคนหรือปฏิรูปการศึกษา จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งที่จะต้องนำมิติทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนา จากการศึกษาพบว่าการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหลักของสังคมนั้น มิได้เอื้อให้ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้เรื่องราวของภูมิปัญญาของสังคมไทยที่สั่งสมสืบทอดมาในอดีตเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้น การนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการศึกษาผู้รู้ก็มีจำนวนจำกัด และส่วนใหญ่ก็สูงอายุมีแต่จะล่องลับไป ความรู้ความชำนาญที่สั่งสมไว้ดับสูญตามไปด้วย (รุ่ง แก้วแดง. 2545 : 8) ถึงเวลาแล้วที่คนไทยทุกคนต้องหันมามั่นหาตนเองเพื่ออนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ความเป็นไทย และนำภูมิปัญญาไทยที่มีแต่ความดั่งาม มาใช้ในการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ และพยายามปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นยิ่งขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 7 และมาตรา 23 นั้น ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้บูรณาการเข้าไปในทุกระดับการศึกษา ส่วนมาตรา 27 วรรคสองได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า สถานศึกษาชั้นตอนพื้นฐานต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาชั้นตอนพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า ให้คนไทยเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้สถานศึกษาพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้ (กรมวิชาการ. 2545ค : 4-7, คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2551 : ฉ) และส่วนหนึ่งที่ถูกเล่าขานกันมานานและควรค่าแก่การที่จะอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่งคือ “วรรณกรรมท้องถิ่น” ซึ่งเป็นเรื่องราวที่บอก

เล่าที่แสดงถึงภูมิปัญญาของนักปราชญ์ ผู้ที่พื้นบ้าน ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมมนุษย์ทั้งด้านความบันเทิงใจและสาระความรู้อื่น ๆ

การศึกษาในเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่เยาวชนไทยไม่ควรมองข้าม โดยให้ความสำคัญที่ประชาชนและเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งวรรณกรรมท้องถิ่นในลักษณะนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงความเป็นมาของวิถีชีวิตของประชาชนมากขึ้น นอกจากนี้วรรณกรรมท้องถิ่น ยังบ่งบอกให้เห็นถึง การอนุรักษ์วัฒนธรรม และศักดิ์ศรีของแต่ละท้องถิ่นด้วย ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาในการอ่าน การคิดอย่างสร้างสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์ ตัดสินใจแก้ปัญหา วินิจฉัยเรื่องราวและส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้วิจารณญาณในการอ่านเรื่องราวของวรรณกรรมท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสม ใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์และใช้ภาษาอย่างสละสลวยซึ่งจะช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพของผู้ใช้ภาษาให้เกิดความน่าเชื่อถือ (กรมวิชาการ. 2545ก : 8-9)

วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญา ที่บันทึกเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ การประพฤติปฏิบัติของประชาชนธรรมดาทั่วไป เป็นมุขปาฐะ (ใช้ถ้อยคำเล่าสืบต่อกันมา) และลายลักษณ์ (จารึกหรือบันทึกในวัสดุต่าง ๆ เช่น ในใบลาน และบันทึกในกระดาษที่เรียกว่า สมุดไทย สมุดข่อย เป็นต้น) ที่ปรากฏในบริบทของสังคมซึ่งอาจเป็นขนาดใหญ่ระดับภาคหรือสังคมขนาดเล็กระดับหมู่บ้านก็ได้ วรรณกรรมท้องถิ่นเหล่านี้ คนในท้องถิ่นเป็นผู้สรรค์สร้างขึ้นมา ภาษาที่ใช้เป็นภาษาของท้องถิ่นซึ่งแต่ละสังคมนั้นมีภาษาเป็นแบบแผนของตนเอง แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งนี้เพราะภาษาเป็นสิ่งที่จำแนกวรรณกรรมให้แตกต่างจากวรรณคดี รูปแบบของฉันทลักษณ์เป็นไปตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้นคนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้อนุรักษ์โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง (ชวัช ปุณโณทก. 2526 : 8, ศิราพร วิฑูรธาน. 2532 : 1-4, จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2539 : 2, พรทิพย์ ชังธาดา. 2539 : 12, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 : 173) วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งข้อมูลที่บันทึกขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชนท้องถิ่น ใช้ภาษาถิ่นอีสานเป็นสื่อในการถ่ายทอด แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดด้วยการเล่าสืบต่อกันมา หรือศึกษาเพื่อสืบทอดต่อกันมา ได้แก่ คำทวย คำผญา เพลงเด็ก เพลงพื้นบ้านอีสาน คำสู่ขวัญ คำเซิ้งบั้งไฟ แห่ สรภัญ หมอลำ รวมไปถึงนิทานพื้นบ้าน ซึ่งมีอยู่มากมายหลายสิบเรื่อง ส่วนวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์หมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดด้วยการเขียนที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเอกสาร วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายในการแต่งที่แตกต่างกัน จึงมีคุณค่าหลายประการได้แก่ ให้

ความบันเทิงแก่ประชาชน เช่นเพลงพื้นบ้าน นิทาน ซึ่งนอกจากให้ความบันเทิงแล้วยังช่วยให้การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้รับความสนุกสนาน ได้แง่คิดในการดำรงชีวิตให้การสอน การศึกษา เช่น วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอน ผนวภาษิต และนิทาน จะช่วยขัดเกลาจิตใจมนุษย์ให้มีความอ่อนโยน พร้อมทั้งจะปรับตัวดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข รักษาบรรทัดฐานของสังคม เช่น นิทาน เพลงกล่อมเด็ก เรื่องเหล่านี้มีส่วนเผยแพร่คำสอน และแบบแผนที่สังคมยอมรับว่าดี ล้อเลียน ตำนานบุคคลประพจน์ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม จึงช่วยรักษา พฤติกรรมของหมู่คณะให้เป็นไปตามที่เคยปฏิบัติกันมา รักษาเรื่องราว ตำนาน และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ปรากฏ เช่น ตำนานอุรังคธาตุ พื้นขุนบรมราชาธิราช ซึ่งเป็นตำนาน ศาสนา และตำนานวีรบุรุษ และตำนานเหล่านี้ รวบรวมเรื่องราวของท้องถิ่นด้านความเชื่อ ค่านิยม โลกทัศน์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ หรือข้อพิพาทระหว่างสังคมหนึ่งกับอีกสังคม หนึ่ง นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นเหตุผลของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ว่ามีความเชื่ออย่างไร เป็นการบันทึกสภาพสังคมในแง่ต่าง ๆ มีประโยชน์ต่อการศึกษาศาสตร์ชุมชน อีสาน ได้เป็นอย่างดี แสดงเอกลักษณ์ท้องถิ่นอีสานเกี่ยวกับคลังภาษา หมายถึงเป็นแหล่งรวม ภาษาอีสานลักษณะต่าง ๆ ปรากฏในรูปการผูกถ้อยคำแบบผญา การใช้ถ้อยคำมีสาระเรียกว่า ต่อนคำ ภาษาถิ่นนำมาใช้มี 2 ลักษณะคือ ภาษาดั้งเดิมและภาษากวี วรรณกรรมอีสาน จึงเสมือนคลังภาษาสำหรับการศึกษาค้นคว้า (ประคอง เจริญจิตรกรรม. 2535 : 2-4, สาร สาระทัศนานันท์. 2537 : 1, อิ่มใจ ศรีษะภูมิ. 2541 : 1-2, ประมวล พิมพ์เสน. 2545 : 32, ธวัช บุญ โนนทก. 2526 : 67)

จากนโยบายการศึกษาดังกล่าว จึงจำเป็นที่โรงเรียนต่าง ๆ ต้องมีการศึกษาและนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษาเพื่อสังคมที่ดีขึ้น เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นรากฐานและเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย การศึกษาเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งควรให้ความสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากท้องถิ่นของแต่ละภูมิภาค มีสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษาหลายเรื่องราว การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน ในปัจจุบัน ได้มีการนำแนวทางการดำเนินการเรียนการสอนโดยการนำเอาวรรณกรรมท้องถิ่น เข้ามาบูรณาการมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้การสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ของนักเรียนเพื่อ ตอบสนองต่อการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม ของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้การนำ วรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ของโรงเรียนทั้งใน ระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ไม่มีความจำเพาะตัวเนื้อหาสาระของ

ความรู้เท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยจิตวิญญาณอันได้แก่ ความเชื่อ คุณค่า และความภาคภูมิใจ ด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ และเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่นให้กับนักเรียน เพื่อให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการที่จะมีค่านิยมและทักษะที่เหมาะสมกับสังคมไทย มีจิตสำนึกเห็นแก่ส่วนรวมและจิตสำนึกในความเป็นไทย มีความรู้คู่ความคิด ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีสำนึกในความเป็นไทย รักและผูกพันต่อท้องถิ่นของตนเอง (กรมวิชาการ, 2546 : 188)

สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนระดับมัธยมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้นำเอาวรรณกรรมท้องถิ่นของอีสานมาจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีจิตสำนึก เห็นคุณค่า และการได้รับรู้เรื่องราวท้องถิ่นของตนเอง แต่จากการศึกษาปัญหาพบว่า ครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนไม่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมในท้องถิ่นอีสานในหลายด้าน ได้แก่นิทานพื้นบ้าน ผญา ภาษิต ปริศนาคำทาย เพลงอีสาน ตำนาน ชาดก เนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูบางคนไม่เข้าใจในการนำวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานมาถ่ายทอดในการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพิศ ศิริสูตร (2538 : 181-188) สรุปผลการศึกษาว่า ครูวิชาการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีปัญหาเนื่องจากขาดเอกสารในการค้นคว้า นอกจากนี้ยังพบว่า ครูโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นไม่มากเท่าที่ควร มีการหยิบยกขึ้นมาทำการเรียนการสอนเป็นอันดับท้าย ๆ เท่านั้น ทำให้นักเรียนขาดความรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ดั้งเดิมของตนเอง และในโรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ก็พบปัญหาเช่นเดียวกับงานวิจัยที่กล่าวมาจากข้อสรุปของการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ประจำปีการศึกษา 2554 ครั้งที่ 1 ที่ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน และครูเข้าร่วมประชุมกัน และมีความต้องการร่วมกันในส่วนหนึ่งที่ว่าควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับภาษา วรรณกรรม วัฒนธรรม บทกวีที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของท้องถิ่นอีสาน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียน ได้มีจิตสำนึก เห็นคุณค่า ได้รับรู้เรื่องราวท้องถิ่นของตนเอง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออก ความรัก และภาคภูมิใจในท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้และประสบการณ์นี้ ปัญหาที่ตามมาเมื่อมีการจัดกิจกรรมตลอดปีการศึกษา 2554 ที่ผ่านมา ในการนำกิจกรรมมาใช้จัดกับนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยาพบว่ามี 2 ประเด็นที่น่าสนใจคือ ประเด็นด้านครู ครูผู้สอนได้

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ไม่มีแผนการจัดกิจกรรม อีกทั้งการจัดกิจกรรมไม่มีความหลากหลายโดยเป็นลักษณะการสอนแบบบรรยายและการสาธิต ฝึกนักเรียนท่องจำ และในประเด็นเกี่ยวกับผู้เรียนนั้นนักเรียนไม่มีโอกาสได้แสดงความสามารถ และไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่กล้าแสดงออก ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานในชั้นเรียน จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมมากขึ้น วิธีการแก้ปัญหาคือ การพัฒนาหลักสูตรการสอนในลักษณะที่บูรณาการโดยสอดแทรกเนื้อหาที่ต้องการเข้าไปในหลักสูตรที่มีอยู่เดิม ให้มีการผสมผสานกันในเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม จากการศึกษาแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2541 : 37) ได้กล่าวไว้ว่า การที่มนุษย์จะพัฒนาได้ดี เขาจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างถูกต้องกับความเป็นจริงของโลกและชีวิต คือจะต้องมีชีวิตอยู่กับความเป็นจริงนั้นอย่างได้ผล (กรมวิชาการ. 2546 : 7) กล่าวว่าการที่จะเรียนรู้ชีวิตจริงนั้นสามารถนำเอาส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นเนื้อหาได้โดยหลักสูตรกำหนดให้เรียนด้วยนั้น เป็นหน้าที่ของครูร่วมกับนักเรียนที่จะนำความรู้ในท้องถิ่นที่นำรู้มาเรียนนำมาเป็นสาระการเรียน ในภาษาไทยให้นักเรียนได้ศึกษาฝึกทักษะทางภาษาทุก ๆ ด้าน กล่าวได้ว่า แนวคิดดังกล่าวการบูรณาการเนื้อหาหลักสูตรข้างต้น เป็นวิธีการที่ทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ ผู้เรียนจะได้รับความรู้ที่มีลักษณะเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้ (Holistic) แทนที่จะเรียนเนื้อหาแยกเป็นส่วน ๆ ตามรายวิชา เช่นที่เป็นมาในอดีต ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้สะดวก นักเรียนจะมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนมากขึ้น ซึ่งย่อมจะมีผลทำให้ความสนใจในบทเรียนของผู้เรียนสูงขึ้นตามไปด้วย

ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น หลักสูตรการศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการได้ โดยท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียด กระบวนการสอน เอกสาร ประสพการณ์ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และประสพการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเองและชุมชนต่อไป จึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา โดยตรงที่จะต้องแสดงบทบาทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง ยึดมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้และเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่นเข้าไป เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยต้องพัฒนาหลักสูตรบูรณาการวรรณกรรมท้องถิ่น อีสานในระดับชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนในรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อนำเอาวรรณกรรมท้องถิ่น ของอีสาน ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดย การบูรณาการกับวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอีสาน เป็นสาระเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียน ได้ เรียนรู้และเข้าใจเจตคติชีวิต ค่านิยมของคนอีสานในฐานะลูกหลาน เพื่อสืบทอดประเพณี ค่านิยมอันดีงามของชาวอีสานให้ดำรงอยู่และนำไปเป็นหลักในการดำรงชีวิตสืบไปและเป็น แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนของโรงเรียนอื่นๆ ได้

คำถามการวิจัย

1. หลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. หลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มี ประสิทธิภาพเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
3. เพื่อยืนยันประสิทธิผลของการขยายผลการใช้หลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรม ท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

สมมุติฐานการวิจัย

หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ทุกคน

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มี 2 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาข้อมูลขั้นตอนพื้นฐาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้เนื้อหาเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประเภท นิทานพื้นบ้าน ลำานวน ผญา และภาษิต ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน และตำนาน เนื่องจากเป็นความต้องการจากข้อมูลขั้นตอนพื้นฐานในระยะที่ 1 ได้มาโดยการสอบถามความคิดเห็น สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เพื่อจัดทำเป็นหลักสูตรบูรณาการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน ศึกษาพิเศษ ครูวิชาการ ครูผู้สอน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน นักเรียนตัวแทนในกลุ่มตัวอย่างและปราชญ์ท้องถิ่น

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ผู้บริหาร 52 คน ศึกษาพิเศษ 10 คน ครูผู้สอน 159 คน และนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 370 คน ได้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยใช้ตารางเลขสุ่ม (Random Numbers Table) ได้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำนวน 591 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ครูวิชาการ ครูผู้สอนรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นตอนพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 27 ศูนย์เครือข่าย เมืองแสนสมารตวิทย์ ที่มีบริบทเหมือนกัน โรงเรียนละ 4 คน โดยวิธีการที่ได้มาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก โรงเรียนน้ำใสววิทย โรงเรียนหนองฮีเจริญวิทย โรงเรียนอาจสามารถวิทยา ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความสามารถพิเศษเรื่องนิทาน ผญา ภาษิต ตำนาน และปริศนาคำทาย จำนวน 3 คนรวมจำนวน 15 คน

3. กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนหนองหินด่านวิทยา จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 34 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม

2. การยกร่างหลักสูตร แบ่งเป็น 4 ข้อ รายละเอียดดังนี้

2.1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ครูที่สอน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 27 สหวิทยาเขต เมืองแสนสามารถวิทย จำนวน 7 โรงเรียน ที่มีบริบทเหมือนกัน โรงเรียนละ 3 คน ได้แก่ครูผู้สอนรายวิชา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 1 คน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 คน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จำนวน 1 คนศึกษานิเทศก์ที่กำกับดูแลเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 คน และปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความสามารถพิเศษเรื่องนิทาน ผญา ภาษิต ตำนาน และปริศนาคำทาย จำนวน 3 คน

2.2 การวิพากษ์หลักสูตรด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น จำนวน 3 คน มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีตำแหน่งทางวิชาการไม่น้อยกว่าระดับ 9 หรือจบปริญญาเอกด้านที่เกี่ยวข้อง

2.3 การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร

สร้างเอกสารประกอบหลักสูตรคือ คู่มือการสอนหลักสูตรการบูรณาการวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีรายละเอียดสำหรับการจัดการเรียนการสอนของทุกหน่วยการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วยประกอบด้วยเอกสารดังนี้

2.3.1 แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 40 ชั่วโมง เป็นเอกสารที่กำหนด

รายละเอียดที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอนของหน่วยเรียนนั้น ได้แก่ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นความคิดรวบยอด สาระการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การประเมินผล และการออกแบบวิธีการและเครื่องมือประเมินผล เพื่อให้ครูใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน

2.3.2 ใบงาน เป็นเอกสารที่กำหนดกิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้

2.3.3 เอกสารการเรียนการสอน เป็นเอกสารใช้สำหรับประกอบการเรียนการสอน โดยมีเนื้อหาครอบคลุมสาระการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนนั้น

2.3.4 คำถามท้ายหน่วย

2.4 การทดลองใช้หลักสูตร

ในการทดลอง ผู้วิจัยได้นำหน่วยการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปทดลองตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทวิธี การดำเนินการ ผู้วิจัยได้ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4/4 โรงเรียนอาจสามารถวิทยา อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 34 คน โดยวิธีการที่ได้มาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก

ระยะที่ 2 การหาประสิทธิผลของหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในด้านต่อไปนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อเรียนรายวิชาเพิ่มเติม ตามหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
2. เจตคติของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานในรายวิชาเพิ่มเติม
3. ความพึงพอใจที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรายวิชาเพิ่มเติม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 จำนวน 60 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 9,880 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก กลุ่มตัวอย่างได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โปรแกรม ภาษาไทย-สังคมศึกษา โรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27 เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 34 คน

ระยะที่ 3 การยืนยันประสิทธิผลของการขยายผลการใช้หลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

เพื่อให้ครูผู้สอนรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 27 ได้นำหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่น

อีสานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาไปใช้สอนและประเมินผลรวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อได้
หลักสูตรที่สมบูรณ์ชัดเจน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ครูผู้สอนรายวิชาเพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา 27 จำนวน 60 โรงเรียน โดยวิธีการที่ได้มาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้
วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลาก ได้โรงเรียนโรงเรียน
หนองฮีเจริญวิทย์ โรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร โรงเรียนน้ำใสวิทยวิทย์ โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทย
ไพศาล โรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก และโรงเรียนอาจสามารตวิทยา

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ

หลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ตัวแปรตาม คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการ
วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
2. เจตคติต่อวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานจากการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการ
วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
3. ความพึงพอใจของนักเรียนจากการเรียนรู้ตามหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรม
ท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
4. ความเหมาะสมของการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ระยะเวลาที่ศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการจัดทำหลักสูตรสำหรับใช้เป็น
ส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน โดยดำเนินการตามระบบของการพัฒนาหลักสูตร 3 ระยะ
ได้แก่

ระยะที่ 1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษา

ระยะที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ระยะที่ 3 เพื่อยืนยันประสิทธิผลของหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่น
อีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

2. การบูรณาการหลักสูตร หมายถึง การนำเนื้อหาสาระของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
มาหลอมรวมเข้ากับเนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ มาบูรณาการเป็นวิชาเพิ่มเติม

3. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน หมายถึง การนำเนื้อหา
สาระของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ประเภท นิทานพื้นบ้าน ลำานวน ผญา และภายิต ปริศนา
คำทาย เพลงพื้นบ้าน และตำนาน มาหลอมรวมเข้ากับเนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ มาบูรณาการ
เป็นวิชาเพิ่มเติมได้ 7 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน หน่วย
การเรียนรู้ที่ 2 เรื่องเด่นนิทาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ลีปสาน ลำานวน ผญา ภายิต หน่วยการเรียนรู้
4 ปริศนาคำทาย หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ตามด้วยเพลงอีสาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ตำนานภูมิถิ่น
และ หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การอนุรักษ์และเผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่น

4. วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน หมายถึง เรื่องที่บุคคลได้บอกเล่า และจดบันทึกไว้เป็น
ตำนาน นิทาน ผญา ภายิต คำพังเพย ปริศนาคำทาย และเพลงพื้นบ้าน เป็นลักษณะเรื่องของ
คนท้องถิ่นอีสานที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นคิดขึ้นมาด้วยสติปัญญา ความสามารถของตนเอง
เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น องค์ความรู้เหล่านี้จะได้รับการสั่ง
สมถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลังโดยได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
ไป ในการวิจัยครั้งนี้กล่าวถึง เรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ได้เนื้อหาและ
องค์ความรู้มาจากการศึกษาเรื่องราวของปราชญ์ชาวบ้านและเอกสาร โดยมีการแบ่งเนื้อหา
ออกเป็น 3 ส่วนคือ เนื้อหาระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับจังหวัดร้อยเอ็ด และระดับ
ชุมชนในเขตบริการ โรงเรียนหนองหมื่นถ่านวิทยา แล้วนำเนื้อหาสาระวรรณกรรมท้องถิ่นแบบ
ลายลักษณ์อักษรมาสังเคราะห์ร่วมกับองค์ความรู้ที่มาจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นของ
ชุมชนมาจัดทำเป็นเนื้อหาสาระรายวิชาเพิ่มเติม

5. ประสิทธิภาพของหลักสูตร หมายถึง ผลการประเมินหลักสูตรที่เป็นไปตาม
วัตถุประสงค์การวิจัย โดยพิจารณาจาก

5.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเมื่อเรียนรายวิชาเพิ่มเติม ตามหลักสูตร
บูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

5.2 เจตคติของนักเรียนที่มีต่อวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานในรายวิชาเพิ่มเติม

5.3 ความพึงพอใจที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรายวิชาเพิ่มเติม

6. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชื่นชอบ สนุกสนานของนักเรียนที่มีต่อการกร
พัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในแต่ละด้าน
ประเมิน โดยแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนตามหลักสูตรบูรณาการวรรณกรรมท้องถิ่น
อีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

7. เจตคติ หมายถึง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการ
วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในแต่ละด้านมีข้อความทั้งทางบวก
และทางลบประเมิน โดยแบบวัดเจตคติต่อวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ในรายวิชาเพิ่มเติมที่ผู้วิจัย
สร้างขึ้น

8. การวิจัยแบบผสมวิธี หมายถึง การวิจัยที่ใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวม
ข้อมูล ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative
Method) เพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีมิติที่มีประโยชน์ต่อระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับบุคคล

1.1 นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเจตคติชีวิต ค่านิยมของคนอีสานในฐานะ
ลูกหลาน เพื่อสืบทอดประเพณี ค่านิยมอันดีงามของชาวอีสาน

1.2 ครูได้นำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดการเรียน
การสอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษา

2. ระดับโรงเรียนและระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2.1 โรงเรียนได้ตัวแบบหลักสูตรเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานเข้าสู่ระบบการศึกษา

3. ระดับภาคอีสาน

ได้เผยแพร่วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ที่มีเนื้อหาแบบบูรณาการ จากวรรณกรรมแบบลายลักษณ์อักษรบูรณาการกับวรรณกรรมมุขปาฐะ ของท้องถิ่นอีสานผ่านเอกสารหลักสูตรบูรณาการโรงเรียน โดยให้ใช้เป็นบทเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้และขยายผลออกไปสู่ท้องถิ่นที่ใกล้เคียง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY